

יוסף ויהודה בראי השפת-אמת זוהר מאור

שיח לשבת פרשת וישב

החל מפרשת 'וישב' אנו נתקלים ביוסף ויהודה כשני השבטים המרכזיים; בברכותיו של יעקב לבניו בפרשתנו אנו רואים כי יוסף ויהודה מקבלים את כתר ההנהגה: את יהודה מברך יעקב "לא יסור שִׁבְט מִיְהוּדָה"¹, ויוסף מקבל למעשה ברכות בנוסח ברכת יצחק ליעקב.² ביניהם ובין יוצאי חלציהם יש עימות על הבכורה: יוסף בעל החלומות הופך להיות משנה למלך מצרים, ובסוף ספר בראשית משמש כמנהיג הלא-מעורער של השבטים, ויהודה הוא ראש הדוברים בפניו. בסופו של דבר, דוד שבא מיהודה מקבל את כתר המלכות לדורות ואילו יוסף פורש ומקים את מלכות ישראל שסופה טרגי.

בעיני השפת-אמת הוויכוח אינו על מעמד אלא על הדרך. שתי הדרכים נבדלות ושוונות, אולם הגאולה, כפי דברי הנביא, תלויה באיחוד 'עץ יוסף ועץ יהודה'.³ כפי שנראה, אלו שתי דרכים שונות לחיים של קדושה בתוך העולם הזה:

"וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִּים אֲלֻלָּמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה..." – כי הוא ברור הניצוצות קדושות שנתערבו... והאדם צריך לברר זה התערבות, וזה הבירור הוא בימי המעשה, ובשבת נאסרו כל אלו המלאכות. ויוסף הוא בחינת שבת, כדאיתא במדרשים, והוא למעלה מהתערבות הנ"ל... הוא בחינת השבת, שבא השפע שלא על-ידי צמצומים וכתוב "היום לא תמצאוהו בַּשָּׂדֶה".

שפת אמת לפרשת וישב, תרנ"ה, ד"ה "והנה".

...זאת היתה עבודת יהודה והשבטים לדלות מים מבורות עמוקים, כדכתיב "שִׁתָּה מִים מִבְּרֶךְ"..." נמצא בעולם הזה הארות גנוזות כמו שנאמר "ה' בְּחֶקְמָה יִסַּד אֲרֶץ" והוא עבודת ימי המעשה לברר אוכל מתוך פסולת. ובחינת יוסף היא להמשיך אור חדש מן השורש בשמים וזהו "וְנִזְלָה מִתּוֹךְ בְּאֶרֶץ".

שפת אמת לפרשת ויגש, תרנ"ז, ד"ה "במדרש".

בשפה הקבלית ניתן לומר שעבודתו של יהודה היא עבודת הברורים, ועבודת יוסף היא העבודה של העלאת העולמות. בשפה שלנו נסביר כי בעולמו של יהודה יש גבולות ברורים בין קדושה לחולין. עם זאת, אנו יודעים כי גם בחול, גם בטבע (המסומל בשדה) יש קדושה. ניתן לברר ולהבחין את הטוב מהרע, בכך שאנו מצרפים את החול אל הקודש. זו עבודת האדם בימי החול: הוא צריך למצוא את המקום המשמעותי, הערכי והחי בתוך היום-יום האפרורי.

יוסף מבטא, לעומת זאת, את עבודת השבת. דווקא בשבת אנו אוכלים יותר וישנים יותר: החול עצמו הופך לקודש, בזכות האווירה המיוחדת של שבת. אני מצליח להאיר את המציאות כך שהיא אינה אפורה

¹ בראשית מ"ט, י'.

² שם שם, כ"ה-כ"ו.

³ יחזקאל ל"ז, ט"ז-י"ז.

כלל, יש בה ריח של קדושה, של טהרה וחגיגות. לכן יוסף הוא דמות פרדוכסלית, כפי שמדגיש השפת אמת: מצד אחד יעקב מכתיר אותו כ"נָזִיר אֶחָיו", ומצד שני הוא אדם שמצוי לפני ולפנים בתוך העולם החומרי והחומרני.

כפי שהדגיש מו"ר הרב שג"ר זצ"ל בכמה הזדמנויות, העבודה של יוסף היא העבודה הדתית-לאומית, והקשר בין יוסף לציונות עולה בשפת-אמת בכמה מקומות ומפותח בידי הראי"ה. נסיים בדבריו החרפים של השפת-אמת:

במדרש אוי לנו מיום הדין וכו'. מה שנבהלו השבטים נראה על-ידי שנתגלה הארת יוסף היה הבושה מה שטעו בקדושת יוסף על-ידי ההסתר. וזה עצמו הבושה לעתיד לבוא שיתגלה שעניני עולם הזה עצמם הם מלא קדושה בפנימיות..."

שפת אמת לפרשת ויגש, תרל"א, ד"ה "במדרש".

יוסף מייצג את הפן הנסתר ויהודה את הנגלה. לכן כתר ההנהגה נמסר ליהודה, אך לעתיד לבוא גדול חלקו של יוסף דווקא. יוסף העוסק בחומר עשוי להראות כ"מסלסל בשערו", אולם הוא מבטא מקום גבוה יותר, בו הטבע מתקדש ומתמלא משמעות. יוסף לא חי שניות בין חול לקודש, מחיצות וגדרים (השפת-אמת מעלה נקודה זו כאשר הוא דן במקדש שילה בו האכילה היתה בכל מקום בו רואים אותו). הוא מוצא את הקודש בחול. יהי רצון שנזכה ללכת בדרך זו.